

<http://www.formula-as.ro/2013/1070/societate-37/comorile-dacice-din-estul-transilvaniei-16452>

Comorile dacice din estul Transilvaniei

Brățară dacică de aur descoperită la Vad, acum în muzeu, la Budapesta

În așa-zisa secuime, în județele Harghita și Covasna, au fost descoperite peste 200 de așezări, 34 de cetăți și peste 30 de tezaure, toate dacice!

Sarmisegetuza, Costești, Blidaru, Piatra Roșie... De câte ori ne gândim la strămoșii daci, ne vin în minte aceste locuri fabuloase. Poate din cauza misterului ce le înconjoară, poate din cauza frumuseții sălbatice a munților Orăștiei. Dar dacă am vrea să înțelegem mai mult din identitatea noastră, să înțelegem mai mult din rădăcinile noastre și din trecutul străbunilor noștri, ar trebui să ne întoarcem privirile și către inima României, acolo unde, culmea, sunt cele mai numeroase dispute legate de identitate și de istorie: în așa-zisa secuime! În județele Harghita și Covasna au fost descoperite peste 200 de așezări, 34 de cetăți și peste 30 de tezaure, toate dacice! Da, ați citit bine aceste cifre! În timp ce autoritățile numără steagurile secuiești de pe primării sau polemizează pe marginea unei bentițe tricolore, aceste descoperiri uluitoare nu sunt nici popularizate, nici puse în valoare, deși ar putea să lumineze o bună parte din umbrele vechimii acestui popor.

Începuturile

Totul a început pe la 1800, cu descoperirile făcute întâmplător de țărani care își munceau pământurile. Aduceau autorităților bucăți ciudate de metal vechi, sau cioburi, sau chiar vase întregi, pe care le descopereau atunci când întorceau brazda cu plugul. Astfel de semnalări erau destul de frecvente pe toată partea estică a Transilvaniei și aproape că nu există sat în care să nu se știe câte un loc "special". D. Scheint a fost printre primii cercetători care a luat aminte la aceste descoperiri întâmplătoare și a început studiul sistematic al regiunii. A căutat în special cetățile și așezările fortificate, acestea fiind încă de pe atunci obiect de dispută, mai ales pe problema datării: erau ele

Piesă de argint aurit - tezaurul de la Surcea

construite înainte sau după descălecarea secuilor? Concluziile sale vor fi în bună măsură politizate, vorbindu-se despre cetăți construite și înainte, și după venirea secuilor. Curios a fost însă faptul că cetățile considerate mai vechi se regăseau în legendele locale, pe când cele mai noi nu se regăseau în poveștile secuilor. Cercetările ulterioare au arătat că cetățile mai noi au fost construite de cele mai multe ori pe ruinele vechilor cetăți sau fortificații. După studiul publicat de Scheint în 1833, au urmat însă și alte cercetări ale zonei. În perioada interbelică, A. Ferenczi face primele săpături de anvergură, strict pe problema dacică. Într-un moment în care nu se politiza atât de mult cercetarea, descoperirile și însemnările sale au avut o importanță foarte mare pentru cei ce au studiat ulterior, deși exagerări au mai existat, inclusiv legate de o "perioadă slavă" a regiunii.

În 1985, Viorica Crișan, acum directoare a secției de arheologie a Muzeului din Cluj, a ajuns la muzeul din Miercurea Ciuc și a început să pună cap la cap toate studiile de până atunci, făcute despre dacii din estul Transilvaniei. "Așa a fost destinul meu, pentru că inițial eu nu am vrut să lucrez acolo, știam că este o zonă dificilă. La început mi s-a sugerat să învăț limba maghiară. Apoi mi s-a dat un traducător ca să înțeleg ce se discuta la ședințe și ca să mă deprind cu limba. Mi-a fost imposibil. Din păcate, nu am fost în stare

să am nicio apropiere de limba maghiară. Conducerea muzeului a înțeles asta și m-a lăsat liberă, să merg pe teren și să cercetez. Așa au început cei cinci ani în care am bătut la pas Harghita și Covasna și am luat fiecare loc cu vestigii la studiu. A fost șansa mea. În '90, după revoluție, am devenit brusc invizibilă pentru colegii mei. Nu cred că există pedeapsă mai mare. Nu mi se răspundea la salut, nu era auzită părerea mea, brusc nu mai existam. Presa locală m-a umilit atunci când am îndrăznit să pun într-o expoziție un «murus dacicus», împodobit cu arme dacice. În cele din urmă, mi s-a sugerat că cel mai bine ar fi să ne întoarcem toți de unde am venit. În mod ciudat, am observat că orice perioadă istorică de la paleolitic la modern îi interesa, însă cea dacică devenise tabu. Din păcate, acest lucru s-a confirmat mai târziu, când autoritățile au permis intrarea unui buldozer peste vestigiile uneia dintre cetățile de la Jigodin... pentru a amplasa o antenă telefonică". Viorica Crișan s-a întors la Cluj, însă un an mai târziu și-a reluat cercetările în Harghita și Covasna. Știa deja că este una dintre cele mai importante zone cu vestigii dacice din România. După aproape trei decenii de muncă titanică pe teren, a publicat unul dintre cele mai complete studii despre moștenirea dacică din estul Transilvaniei.

Descoperirile

"Când am început să pun cap la cap diferitele studii arheologice, un prim șoc a fost numărul mare al descoperirilor. Strict pe estul Transilvaniei sunt 34 de cetăți dacice! În toată Transilvania, cu siguranță, sunt mai multe, însă nu au fost studiate siturile", îmi spune doamna Viorica Crișan, în timp ce pune pe masă și răsfoim împreună lucrarea sa de doctorat. "Unele dintre cetăți sunt de mici dimensiuni, dar sunt destul de dese. Erau, probabil, reședințele aristocraților sau conducătorilor zonei, asemănătoare ca suprafață și poziționare cu cetatea de la Piatra Roșie, din Munții Orăștiei. La Jigodin, de exemplu, sunt trei cetăți: două pe malul Oltului și o a treia, practic un platou fortificat. Un vârf de munte aplatizat, pe care sunt câteva construcții principale și anexele. Acolo erau meșteșugari, armurieri, un loc pentru femei unde țeseau etc. Era mai degrabă amenajată pentru personalul din jurul unui lider. La Jigodin s-a găsit o cantitate mare de zgură de fier. Deci, în interiorul cetății, erau ateliere care produceau sau reparau unelte și arme". Există însă și construcții impresionante prin structură, masive: la Covasna, Biborțeni, Valea Seacă, Ghindari, Zetea, sau incredibilul sistem de valuri și șanțuri de la Porumbenii Mari. Toate cetățile au și așezări civile în apropiere. Practic, oriunde ai merge, pe depresiunea Ciucului sau în zona Târgului Secuiesc, în orice localitate există unul, două sau trei puncte ale vechilor așezări dacice. "Sunt foarte multe. O primă cetate este la Sântdominic, în apropiere de Bălan, unde se pare că s-au făcut exploatari de cupru încă din Antichitate. Apoi mai este una la Racu și încă una mai sus, în munte, peste ruinele căreia s-a ridicat o cetate medievală. Tot acolo e Cetatea de la Ciceu, care dă în drumul dintre Miercurea Ciuc și Vlădița. Este în munte, așezată pe o stâncă, extraordinar de frumoasă. Sunt și ruine medievale acolo, dar... pe fundația unei vechi cetăți dacice. Pe urmă este cea de la Mihăileni, pe drumul spre Moldova, prin pasul Ghimeș. Peste Olt de Jigodin este o altă cetate, la Lelicieni. Jos mai este o cetate, la Tușnad. La Racoș sunt alte trei cetăți. Acolo e un munte extraordinar. N-ai cum să nu îl sesizezi mergând către Sighișoara. Sus, pe acest munte conic, cu platou tăiat, cel mai înalt din zonă, s-au găsit plinte în formă circulară, ce pot duce cu gândul la un templu. Și tot așa, e plin peste tot. Sunt cetăți pe ambele părți ale depresiunii, în zonele de munte".

În toate aceste cetăți s-au descoperit, în mod surprinzător, aceleași vase, aceleași piese de podoabă, oglinjoare, ca cele de peste munte, din Moldova. Este și o zonă cu cea mai mare concentrație de descoperiri ale unor tezaururi monetare, în special datorită faptului că era o zonă de tranzit și comerț. Dacii se pare că nu obișnuiau să treacă munții, așa cum facem noi astăzi, prin Valea Prahovei. Treceau în special prin pasul Oituz, mergând de-a lungul Siretului, până la mare, unde puteau să facă negoț, atât cu grecii, cât și cu romanii. Se mergea fie prin pasul Buzăului, unde

Tezaurul de la Sâncrăieni

s-au descoperit fortificații, și la intrare, și la ieșire, fie pe la Focșani, prin trecătoarea din Țara Vrancei, care ieșea tot în depresiunea Târgul Secuiesc.

"Dar dacă cetăți dacice s-au mai studiat, ce mi se pare foarte important este că în această parte a Transilvaniei am descoperit în jurul lor așezări obișnuite ale dacilor. Peste 200! Studiarea lor ne-a ajutat să «vedem» mai bine cum era traiul lor de zi cu zi, să înțelegem viața lor obișnuită".

Viața obișnuită a dacilor

Brățara de la Peteni

Amănuntele din viața zilnică a dacilor au ieșit la suprafață din negura vremurilor, de sub pământul scormonit de arheologi cu mare grijă. Viața lor de atunci semăna surprinzător de mult cu viața bunicilor noștri de odinioară. Femeile țeseau și făceau haine cu fir mai strâns sau mai moale. S-au găsit greutățile acelea speciale folosite la război, care

întindeau firul mai mult sau mai puțin atunci când țeseau. Pe lângă ele aveau copii care se jucau cu miniaturi din lut: cănițe, farfurioare sau păpușele. Oasele de animale găsite în incinta caselor arată că erau în primul rând mari crescători de vite, de oi sau porci. Vânatul era doar ocazional, după cantitatea de oase de cerb sau mistreț descoperită. Făceau oale și străchini din lut, însă erau mari meșteri în prelucrarea fierului. Aproape că nu există cetate în care să nu fi fost găsită zgura rămasă de la făcutul armelor sau uneltelor. Și fierul prelucrat aici era de o calitate excepțională. Aveau case așa cum mai vezi astăzi prin satele îndepărtate din munți: din lemn, pe fundație de piatră și tencuite cu pământ. Până și uneltele erau aceleași cu cele folosite în bună măsură astăzi: sapa, furca, secera sau coasa. Și, deși erau practic niște simpli țărani, aveau bijuterii făcute de ei, foarte simple și foarte frumoase: cercei sau brățări din aur sau argint, mărgelile din sticlă colorate, fibule sau pandantive lucrate de mână, cu mare măiestrie. Ba aveau chiar și oglinjoare în care se puteau admira. "Traiul dacilor seamănă foarte mult cu cel al țăranilor de azi, din satele mai izolate. Din păcate, comparația permanentă a istoricilor cu Imperiul Roman i-a făcut să arate ca niște barbari. Dar Imperiul Roman de atunci era, să zicem, ca America de acum. Câte țări din lume au traiul și influența americanilor? Tot așa și atunci, puțini erau cei care aveau luxul Romei. Și totuși, dacă noi azi trăim la țară și în

Arheolog Viorica Crișan, Muzeul din Cluj

America există zgârie-nori, dacă noi încă mai arăm cu plugul tras de cal în timp ce ei au o agricultură mecanizată total, asta nu înseamnă că astăzi noi suntem niște barbari față de ei. Dacă în perioada Cucuteni aveam deja temple și locuințe cu etaj, de ce să credem că 4 mii de ani mai târziu nu eram mai dezvoltati ca popor? Comparația cu Imperiul Roman îi dezavantajează în anumite domenii pe daci, dar nu în toate". În sprijinul afirmațiilor doamnei Crișan sunt probabil și cele 23 de tezaururi monetare și 6 tezaururi de podoabe și vase de argint descoperite în inima Transilvaniei. Monedele romane, unele bătute chiar în Dacia, arată că exista un comerț intens și că dacii se adaptau vremurilor. Apoi, tezaurul de la Cehețel, cu brățări splendide, cel de la Pădureni sau cel

de la Peteni, fibulele din argint descoperite la Cristuru Secuiesc sau cele 15 cupe și boluri din argint descoperite la Sâncrăieni ne arată o altă față a dacilor "barbari", ce trăiau misterios, învăluiți în legenda Munților Orăștiei. Din păcate, o parte dintre comorile găsite au luat drumul Budapestei, fie înainte de 1900, fie după. În 1944, mai multe piese importante au fost încărcate într-un tren care... a fost bombardat imediat după intrarea în Ungaria. Așa s-a spus oficial.

Cetatea Zânelor

Ileana Cosânzeana locuiește împreună cu fratele ei într-o cetate, pe vârful de munte, apărând o veche comoară. Locul este păzit de un șarpe uriaș, încolăcit în jurul muntelui, într-o spirală uriașă. Poarta care

dă spre comori mai are încă un paznic: un cocoș care adoarme doar o dată la șapte ani. Doar cine prinde acel moment are acces la comoară. Au fost câțiva care au reușit să treacă de toți acești cer-

berii, însă nimeni nu a reușit să mai iasă din camera comorilor. Din cauza lăcomiei, mulți au rămas închiși acolo, în munte. Un cioban a descoperit întâmplător poarta secretă, exact când aceasta era deschisă. Dar când a vrut să intre, a văzut o femeie foarte frumoasă, îmbrăcată în alb. A simțit o boare, a adormit și când s-a trezit era prea târziu: muntele se închisese. Un altul a orbit și a amuțit și nu a putut să spună ce știa, deși văzuse locul și ce era acolo. Acest munte există cu adevărat, chiar lângă orașul Covasna. În vârful său este o cetate veche, unde se spune că s-ar afla comoara: Cetatea Zânelor. Un loc fantastic, ce ascunde un mare secret.

În 1996, Viorica Crișan a fost chemată de urgență la Cetatea Zânelor. Muntele își dezvăluia o parte din comoara ascunsă: o năprasnică furtună pusese la pământ toată pădurea. Copacii erau scoși din rădăcini, întregul versant era plin de gropi uriașe, ca scormonit de o forță nepământescă. Printre rădăcinile lor, în acel pământ răscolit, erau scoase la iveală cioburi, amfore, fibule și tot ce mai putuse rămâne dintr-o veche cetate dacică. Până și șarpele colosal se vedea cu ochiul liber: un zid alb de piatră, ce se încolăcea în jurul muntelui, protector. Legenda a rămas și astăzi, însă ei i se adaugă o descoperire importantă: un munte întreg terasat, locuit cândva de daci. "Ce am descoperit acolo e uimitor", îmi spune doamna Viorica Crișan. "Un munte fortificat, în spatele cetății cu o pantă foarte abruptă, imposibil de escaladat, în fața ei fiind terasele. Fiecare terasă are câte un zid. Este săpat până în stâncă tot muntele și apoi este rezidit. Zidurile sunt din piatră lipită cu lut și cele

Brățară dacică. Același model ca al celor găsite în cetatea din Munții Orăștiei

de jos au o grosime de peste patru metri! Munții care înconjoară cetatea sunt mai înalți și e un loc greu accesibil. Chiar și pentru săpăturile arheologice a fost destul de greu de ajuns acolo. Dar nu puteam să las buldozerele și tafurile să scoată lemnul doborât de furtună, fără să văd despre ce este vorba. Erau 5 km de făcut dus, până acolo, și 5 întors, pe jos. Până în '98, am studiat printre resturile aceluia ravagiu. În '98, am continuat cercetările, în colaborare cu Muzeul din Brăila și cu Monica Mărgineanu de la Institutul de Arheologie București. Bani au fost puțini, dar am încercat să facem ce putem. Sunt sute de oameni care vin acolo să viziteze cetatea. Cetatea Dacică de la Covasna este unică! Are o acropolă și patru terase, înconjurate cu ziduri de piatră, deasupra cărora exista o suprastructură de lemn, foarte bine pusă la punct. Are peste 3.000 de mp și impresionează nu atât prin mărime, cât prin aceste structuri masive din piatră care au înconjurat-o".

Poate că marele secret, marea comoară păstrată de secole în Cetatea Zânelor, păzită de Ileana Cosânzeana, era tocmai această cetate dacică, cea mai mare din estul Transilvaniei. Comoara trecutului și a identității unui neam.